МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри _____,
протокол №____ від "___" _____ 2019 р.
В.о. зав. кафедри _____ _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (ПРАКТИЧНИХ РОБІТ) І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ПРОВЕДЕННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економічна діагностика
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань: 28 публічне управління та адміністрування
(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність: 281 публічне управління та адміністрування
(код та найменування спеціальності)

освітній ступінь: бакалавр

Укладач:

Герасименко О.В.,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
к.е.н., доцент

ЛЬВІВ 2019

Зміст планів семінарських (практичних) занять

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
РОЗДІЛ 2. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
РОЗДІЛ 3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
РОЗДІЛ 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Навчальним планом передбачено проведення семінарських (практичних) занять.

Мета семінарських занять: глибше розглянути теоретичні основи та практичний аспект антикризового управління, вивчити поняття, сутності, цілі, завдання і функції антикризового управління, розглянути особливості прийняття управлінських рішень в антикризовому управлінні, порядок діагностики антикризового управління.

Методичні вказівки та завдання до семінарських (практичних) занять дають можливість студентам організувати свою самостійну роботу опрацювати рекомендовані джерела, глибше вникнути в суть питань.

Альтернативою усних відповідей на семінарських та практичних заняттях може бути написання тестових завдань.

РОЗДІЛ 2 КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ.

№ заняття	Тема семінарського (практичного, лабораторного) заняття. Контрольні роботи (заліки по модулях)	Кількість годин
1	*2*	*3*
1.	Практичне заняття № 1. Діагностика конкурентного середовища підприємства	**2**
2.	Практичне заняття № 2. Оцінка конкурентоспроможності продукції	**2**
3.	Практичне заняття № 3,4. Діагностика потенціалу підприємства	**4**
4.	Практичне заняття № 5. Оцінка вартості підприємства як цілісного майнового комплексу	**2**
5.	Практичне заняття № 6,7. Фінансова діагностика	**4**
Разом практичних (семінарських, лабораторних) занять		**14**
Разом контрольні роботи, заліки по модулях (ЗМ)		**2**
Разом годин		**16**

РОЗДІЛ 3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема 2. Діагностика конкурентного середовища підприємства

Задача 1.

На ринку виробників кондитерських виробів України провідними є 15 кондитерських фабрик. Основне суперництво відбувається саме між ними. За даними таблиці 1.1 оцінити сили конкуренції на ринку виробників кондитерських виробів України:

- розрахувати індекс концентрації і оцінити рівень концентрації у галузі;
- розрахувати індекс Херфіндаля-Хіршмана і оцінити рівень ринкової влади у галузі.

Таблиця 1.1

Провідні виробники кондитерських виробів

Фірма-виробник	***Обсяг виробництва, т***
1. Вінницька КФ	40 998
2. «Світоч», Львів	38 648
3. КФ ім. К. Маркса, Київ	31 156
4. Маріупольська КФ	26 664
5. Харьківська бісквітна фабрика	24 270
6. Дніпропетровська КФ	23 943
7. Кременчуцька КФ	23 495
8. «Київ-Конті», Донецьк	21 674
9. «А.В.К.», Донецьк	19 614
10. Тростянецька КФ	17 925
11. «А.В.К.», Луганськ	17 116
12. «Полтавакондитер»	15 971
13. «Одеса», Одеса	15 615
14. «Житомирські ласощі»	12 673
15. Запорізька КФ	11 730

Задача 2.

На ринку виробників лакофарбної продукції України провідними є 9 підприємств. Основне суперництво відбувається саме між ними. За даними таблиці 1.2:

- розрахувати індекс концентрації і оцінити рівень концентрації у галузі;
- розрахувати індекс Херфіндаля-Хіршмана і оцінити рівень ринкової влади у галузі.

Таблиця 1.2

Провідні виробники лакофарбної продукції

Фірма-виробник	***Обсяг виробництва, т***
1) ВАТ „Галлак”, м.Бориспіль	5806
2) ВАТ „Дніпропетровський ЛФЗ”	38828
3) ЗАТ „Ліфар”	1856
4) ВАТ „ЛАКМА”, м.Київ	5474
5) ЗАТ „Бурковський завод”, м.Кривий Ріг	3493
6) ВАТ „Львівський ЛФЗ”	1215
7) ВАТ „ЕЛАКАС”, м.Одеса	7351
8) ЗАТ „Красний хімік”, м.Харків	698
9) ВАТ „Чернівецький хімзавод”	2463

Практичне заняття №2

Тема 4. Оцінка конкурентоспроможності продукції

Задача 1.

За даними табл. 2.1 порівняти технічні та економічні параметри двох побутових приладів — холодильників. Обчислити одиничні, групові та інтегральний показники конкурентоспроможності. Який із виробів конкурентоспроможніший? Відповідь обґрунтувати. Як можна підвищити конкурентоспроможність кожного з виробів, не змінюючи їх технічних параметрів?

Таблиця 2.1

Показники конкурентоспроможності холодильників

Показники	*Вироби*		*Базовий виріб*
	«Стинол»	*«Атлант»*	
Технічні:			
об'єм камери, л	200	250	250
термін служби, років	17	15	17
енергоспоживання, квт. год\рік	230	200	200
температура, бали	7	8	10
дизайн, бали	7	6	10
гарантійний термін, років	2	3	3
Економічні, у. о.:			
роздрібна ціна	250	300	250
вартість доставки	10	15	10
витрати на ремонт	150	150	150
витрати на електроенергію	100	80	80

Задача 2.

На підставі даних, вказаних у таблиці 2.2, оцінити конкурентоспроможність станків вітчизняного виробництва, обчислити індекси їх конкурентоспроможності.

Зробити висновок про напрями щодо підвищення рівня конкурентоспроможності кожного з них.

Таблиця 2.2

Параметри радіально-свердлильних станків (діаметр 45 мм)

Параметри станка	*Модель, виробник*					*Вагомість показника*
	БОЛ 20-40, Корея	*ГР-512, Румунія*	*ГР-516, Румунія*	*2А554, Україна*	*ОС-3900, Україна*	
Виліт шпинделя, мм	1340	1250	1600	1600	1250	0,15
Потужність двигуна головного руху,кВт	3,2	4,1	4,0	5,5	5,5	0,4
Кількість ступенів частот обертання	12	18	18	24	24	0,1
Кількість подач	8	8	8	24	24	0,1
Маса верстата, кг	3800	3550	4000	4000	4170	0,25
Ціна верстата, ум. од.	6000	7000	7500	7500	7000	-

Задача 3.

На підставі даних, вказаних у таблиці 2.3, оцінити конкурентоспроможність верстатів вітчизняного виробництва.

Зробити висновок про напрями щодо підвищення конкурентоспроможності кожного з них.

Таблиця 2.3

Параметри верстатів

Параметри верстата	*Модель, виробник*					*Вагомість показника*
	С-20 Іспанія	*Р-18 Польща*	*Р-20 Польща*	*МТ-30 Україна*	*МТ-55 Україна*	
Виліт шпинделя, мм	1940	2250	1500	1500	1250	0,35
Потужність двигуна головного руху,кВт	3,3	4,1	4,4	5,5	5,5	0,2
Кількість ступенів частот обертання	14	19	17	24	34	0,1
Кількість подач	8	9	9	15	18	0,1
Маса верстата, кг	4800	3580	3000	4500	5850	0,25
Ціна верстата, ум. од.	5000	8000	4500	6500	6000	-

Практичне заняття №3

Тема 5. Діагностика потенціалу підприємства

Задача 1.

Проаналізуйте забезпеченість підприємства робітниками за професією і рівнем кваліфікації, а також співвідношення між основними і допоміжними робітниками.

Таблиця 3.1

Наявність робітників на підприємстві

Показник	***Потреба***	***Факт***	***Відхилення від потреби, %***
1. Чисельність робітників, осіб утому числі основних			
2. Питома вага основних робітників у загальній кількості, %	60	59	-1,55
3. Середній тарифний розряд робітників	4,7	4,8	
Із них:			
– токарі	4,2	4,1	
– слюсарі	4,8	4,9	
– фрезерувальники	4,7	4,9	

Задача 2.

Проаналізувати технічний рівень основних засобів та ступінь їх морального зносу, для цього необхідно:

- вивчити віковий склад обладнання підприємства;
- визначити середній вік обладнання кожного виду;
- вказати, який строк дії обладнання є оптимальним для його заміни відповідно до діючих норм амортизації;
- зробити висновки щодо рівня потенціалу виробничої складової.

Таблиця 3.2

Дані для проведення аналізу ВАТ "Аркон"

Вікова група, років	***Види обладнання, одиниць***								***Питома вага, %***
	Металорізальне	***Пресове***	***Підйомно-транспортне***	***Термічне***	***Прилади***	***Роботи, маніпулятори***	***Інше***	***Разом***	
До 5	37	2	5	3	1	5	1		
5- 10	185	55	46	30	27	-	33		
10 - 20	540	210	150	34	20	-	25		
20 і більше	42	3	1	5	-	-	5		
Разом									
Питома вага, %								100	X

Задача 3.

За допомогою коефіцієнтів екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання обладнання оцінити виробничу складову; виявити вплив зміни кількості діючого обладнання, тривалості (часу) роботи одиниці обладнання та його продуктивності на обсяг продукції; зробити відповідні висновки.

Таблиця 3.3

Основні показники господарської діяльності ЗАТ "Константа":

Показник	***Од.виміру***	***План***	***Факт***
Обсяг продукції	грн.	585200	611320
Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн.	1045	899
Середньорічна кількість діючого обладнання	одиниць	950	900
Фонд часу роботи діючого обладнання	тис. маш-год		
Тривалість (час) роботи одиниці обладнання	маш-год	3100	2900
Середньогодинний виробіток одиниці обладнання	грн.		

Практичне заняття №4

Тема 5. Діагностика потенціалу підприємства

Задача 1.

За допомогою показників фондовіддачі основних засобів та фондомісткості продукції:

- оцінити виробничу складову потенціалу;
- провести факторний аналіз: визначити вплив на рівень фондовіддачі промислово-виробничих засобів питомої ваги активної частини основних засобів та фондовіддачі активної частини основних засобів;
- розробити заходи щодо підвищення рівня фондовіддачі основних засобів підприємства; зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.1

Основні показники господарської діяльності МП "Дельта"

Показник	*Одиниця виміру*	*II квартал*	*III квартал*
Обсяг валової продукції	грн.	25000	22500
Середньорічна вартість основних промислово-виробничих засобів	грн.	38950	39050
в тому числі активної частини основних засобів	грн.	21110	21390
Питома вага активної частини засобів	%		
Фондовіддача промислово-виробничих засобів	грн.		
Фондовіддача активної частини засобів	грн.		

Задача 2.

За наведеними даними діяльності ТзОВ «Омса» :

- розкрити зміст понять: виробнича площа, виробнича потужність підприємства;
- провести аналіз використання виробничої площі підприємства;
- пояснити суть інтенсивного та екстенсивного використання основних засобів, навести основні показники, що його характеризують;
- визначити та оцінити структуру виробничих площ підприємства;
- виявити вплив на обсяг випуску продукції зміни виробничої площі та обсягу випуску-продукції з 1 $м^2$;
- зробити висновки про використання потенціалу підприємства.

Таблиця 4.2

Дані ТзОВ "Омса"

Показник	*Одиниця виміру*	*Минулий рік*	*Звітний рік*
Обсяг валової продукції	грн.	67500	69380
Виробнича площа	$м^2$	56050	56510
у т ч. виробнича площа цехів	$м^2$	50445	50500
Питома вага площі цехів	%		
Обсяг продукції на 1 $м^2$ - всієї площі	грн.		
- площі цехів	грн.		

Практичне заняття №5

Тема 6. Оцінка вартості підприємства як цілісного майнового комплексу

Задача 1.

На підставі відомостей про склад необоротних активів підприємства, що наведені у таблиці 5.1, оцінити динаміку окремих статей і зробити припущення щодо можливих причин змін, що відбулися. Відповідь обґрунтувати.

Таблиця 5.1

Відомості про необоротні активи підприємства

Показник, тис. грн.	*На початок року*	*На кінець року*
1. Нематеріальні активи	10	8
2. Основні засоби	1234	1005
3. Незавершене будівництво	112	112
4. Довгострокові фінансові вкладення	24	-
5. Інші необоротні активи	7	5
Разом	**1387**	**1130**

Задача 2.

На підставі відомостей про склад оборотних активів підприємства, що наведені у таблиці 5.2, а також враховуючи, що дохід (виручка) від реалізації складає 1305 та 4230 тис. грн. за попередній та звітний періоди відповідно; оцінити динаміку окремих статей та їх структуру і зробити припущення щодо можливих причин змін, що відбулися. Відповідь обґрунтувати.

Таблиця 5.2

Відомості про склад оборотних активів підприємства

Показник, тис. грн.	***На початок року***	***На кінець року***
Виробничі запаси	421	516
Незавершене виробництво	75	92
Готова продукція	32	48
Разом товарно-матеріальні запаси	**528**	**656**
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	126	93
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	21	14
за виданими авансами	5	8
Інша поточна дебіторська заборгованість	3	2
Разом дебіторська заборгованість	**155**	**117**
Поточні фінансові інвестиції	15	-
Грошові кошти і їх еквіваленти	5	2
Разом грошові активи	**20**	**2**
Інші оборотні активи	4	4
Усього оборотних активів	**707**	**779**

Задача 3.

За даними таблиці 5.3 виконати оцінку динаміки власних оборотних коштів і рівня забезпеченості ними підприємства.

Примітка: **виторг від реалізації продукції на початок року склав** 1520 тис. грн. та 2130 тис. грн. на кінець року.

Таблиця 5.3

Баланс підприємства, що аналізується

Показник	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***
Актив		
Необоротні активи, у т.ч.:	*480*	*540*
Основні засоби	400	448
Нематеріальні активи	24	40
Незавершене будівництво	20	12
Довгострокові фінансові вкладення	36	40
Оборотні активи, у т.ч.:	*280*	*380*
Запаси	164	208
Дебіторська заборгованість	80	120
Грошові активи	28	40
Інші оборотні активи	8	12
Баланс	***760***	***920***
Пасив		
Власний капітал	*600*	*708*
Довгострокові зобов'язання	*12*	*28*
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	*148*	*184*
Короткострокові кредити банку	24	32
Кредиторська заборгованість за розрахунками:		
- за товари, роботи, послуги	64	76
- з оплати праці	28	32
- зі страхування	12	20
- з бюджетом	20	24
Баланс	***760***	***920***

Таблиця 5.4

Розрахунок суми власних оборотних коштів

Показник	***На початок року***	***На кінець року***	***Відхилення, тис. грн.***	***Темп зростання, %***
Власний капітал				
Необоротні активи, у т.ч.:				
Основні засоби				
Нематеріальні активи				
Незавершене будівництво				
Довгострокові фінансові вкладення				
Власні оборотні кошти (ВОК)				

Задача 4.

За даними таблиці 5.5 проаналізувати фінансову стійкість підприємства з погляду забезпеченості запасів нормальними джерелами фінансування. Зробити висновки про рівень фінансової стійкості.

Таблиця 5.5

Баланс підприємства, що аналізується

Показник	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***
Актив		
Необоротні активи	*120*	*135*
Оборотні активи, у т.ч.:	*70*	*95*
Запаси	41	52
Дебіторська заборгованість	20	30
Грошові активи	7	10
Інші оборотні активи	2	3
Баланс	***190***	***230***
Пасив		
Власний капітал	*150*	*177*
Довгострокові зобов'язання	*3*	*7*
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	*37*	*46*
Короткострокові кредити банку	6	8
Кредиторська заборгованість за розрахунками:		
- за товари, роботи, послуги	16	19
- з оплати праці	7	8
- зі страхування	3	5
- з бюджетом	5	6
Баланс	***190***	***230***

Таблиця 5.6

Аналіз забезпеченості запасів економічно обґрунтованими джерелами фінансування

№ п/п	***Показник***	***На початок року***	***На кінець року***	***Відхилення, тис. грн.***	***Темп зрос-тання, %***
1	Власний капітал				
2	Необоротні активи				
3	***Власні оборотні кошти (ВОК) (1-2)***				
4	Довгострокові зобов'язання				
5	***Робочий капітал (3+4)***				
6	Короткострокові кредити банку				
7	Кредиторська заборгованість за товарними операціями				
8	***Загальна сума нормальних джерел формування запасів (ДФЗ) (5+6+7)***				
9	Загальна величина запасів				
10	***Надлишок (+), дефіцит (-) ВОК (3-9)***				
11	***Надлишок (+), дефіцит (-) нормальних джерел формування запасів (8-9)***				
12	**Тип фінансової ситуації за ступенем стійкості**				

Практичне заняття №6

Тема 8. Фінансова діагностика

Задача 1.

Виконати рейтингову оцінку підприємств на підставі рівня показників їхнього фінансового стану (за методом еталонного підприємства та за методом суми місць. Вихідні дані наведені у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Рейтингова оцінка методом еталонного підприємства

Показник	***Підприємство***				
	1	***2***	***3***	***4***	***еталон***
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,25	0,15	0,20	
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,95	0,8	0,65	0,75	
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,80	1,60	1,80	1,90	
Коефіцієнт автономії	0,75	0,65	0,90	0,80	
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,2	0,15	0,25	0,25	

Задача 2.

Виконати факторний аналіз рентабельності власного капіталу за даними таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Показник	***Базисний рік***	***Звітний рік***
1. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	45610	42286
2. Податок на прибуток, тис. грн.	12507	12270
3. Рівень оподаткування прибутку, коефіцієнт		
4. Чистий прибуток, тис. грн.		
5. Частка чистого прибутку в загальній сумі прибутку		
6. Виторг від реалізації продукції, тис. грн.	266892	242001
7. Сукупні активи, тис. грн.	490431	500113
8. Власний капітал, тис. грн.	383067	381743
9. Рентабельність продажів до сплати податків, %		
10. Коефіцієнт оборотності сукупних активів		
11. Мультиплікатор капіталу		
12. Рентабельність власного капіталу після сплати податків, %		

Задача 3.

Виконати факторний аналіз рентабельності сукупних активів за даними таблиці 6.3.

Таблиця 6.3

Показник	***Базисний рік***	***Звітний рік***
1. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	523	422
2. Виторг від реалізації продукції, тис. грн.	4210	3955
3. Сукупні активи, тис. грн.	5224	5188
4. Рентабельність сукупних активів, %		
5. Рентабельність продажів (обігу), %		
6. Коефіцієнт оборотності сукупного капіталу		

Практичне заняття №7

Тема 8. Фінансова діагностика

Задача 1.

Виконати факторний аналіз валового прибутку від реалізації одного виду продукції. Проаналізувати рентабельність продукції. Вихідні дані наведені у таблиці 7.1.

Таблиця 7.1

Вихідні дані для факторного аналізу

Показники	***План***	***Факт***
Обсяг реалізації продукції, шт.	20000	16000
Ціна реалізації, грн.	170	200
Собівартість виробу, грн.	140	150

Задача 2.

Виконати факторний аналіз валового прибутку і рентабельності за системою «директ-костинг». Вихідні дані наведені у таблиці 7.2.

Таблиця 7.2

Вихідні дані для факторного аналізу

Показники	***План***	***Факт***
Обсяг реалізації продукції, шт.	20000	16000
Ціна реалізації, грн.	170	200
Собівартість виробу, грн.	140	150
У тому числі питомі змінні витрати, грн.	102	108
Загальна сума постійних витрат, тис. грн.	760	672
Валовий прибуток, тис. грн.		

Практичне заняття №8

Тема 9. Діагностика економічної безпеки підприємства. Діагностика економічної культури підприємства

Ситуаційна вправа 1

Змінився керівник підрозділу. Колектив підрозділу невеликий – 10 осіб, разом з керівником. Новий менеджер почав переглядати попередню систему управління. З'ясувалося, що раніше, наприкінці робочого дня у п'ятницю за годину-півтори всі робітники збиралися разом і керівник, за горнятком кави (а деколи було і щось міцніше), підводив підсумки роботи за тиждень, будував плани на майбутнє. Говорили не лише про роботу, обговорювали іноді й особисті проблеми, політичні, суспільні. Попередній керівник пояснював такі збори тим, що робітники більшу частину часу працюють з клієнтами, а не спілкуються один з одним (та й у офісі вони бувають не часто).

Новий керівник вважав, що такі збори в робочий час порушують трудову дисципліну та скасував їх. Крім того, кожен був зобов'язаний звітувати за виконану роботу згідно зі встановленим графіком. Це виявилося незручним, оскільки роботи в багатьох випадках були взаємопов'язані. Тоді новий менеджер вирішив повернутися до старої системи зборів, але проводити їх щоп'ятниці після роботи. Однак цей варіант також не вдався. То один, то інший робітник не міг залишитися після роботи на збори за особистих обставин. Вимагати від робітників залишитися після роботи керівник не мав права.

Тепер менеджер думає, як діяти далі. Один з виходів – повернутися до попереднього порядку, але проводити збори офіційно (звіти, підбиття підсумків, постановка завдань на майбутній тиждень). Менеджер вважав цей варіант найкращим, доки не зрозумів, що й у такому випадку він не може всіх зібрати разом. Наказати він може, однак то один, то інший робітник почали відпрошуватися з таких зборів під різними приводами (наприклад, необхідність ділової зустрічі).

Слід зауважити, що раніше ні у кого з робітників на момент зборів не було ділових зустрічей, та й затримуватися вони могли довше, ніж закінчувався робочий день.

Визначити:

1. На якому варіанті слід зупинитися менеджеру?
2. Чому робітники підприємства хотіли б повернутися до попередньої системи проведення зборів? Чи відбувалось це через небажання працювати?
3. Якого елементу філософії організаційної культури підприємства торкнувся новий менеджер?
4. Чи правий менеджер у своєму прагненні не витрачати марно робочий час?
5. Яким чином необхідно було б вчинити менеджеру, щоб все ж таки досягти своєї мети, не вступаючи у конфлікт з персоналом?

Ситуаційна вправа 2

"Проблеми якості на електромеханічному заводі"

У міру того, як величезна вантажівка перекривала його шлях на завод, Олександр Крилов приходив в усе більший розпач. Його групі була доручена розробка складного приладу для керування суперсучасним електропоїздом для пасажирських перевезень на новій швидкісній магістралі між Києвом і Львовом. Поки ще якість створеного приладу значно поступалась не тільки закордонним зразкам, але й тим, які розроблялися іншими групами на заводі. У групі Олександра щось ішло не так, і положення треба було виправляти. Чи не спізниться він через цю повільно повзучу вантажівку на нараду групи, що він призначив на початок робочого дня й на якій він хотів обговорити із групою проблеми якості?

Олександра цікавило, чи може вібрація поїзда ще більше вплинути на якість роботи створюваного приладу. Цим йому й хотілося поділитися із групою. На нараді всі достатньо скептично поставилися до сумніву Олександра із приводу впливу вібрації. Він ще не закінчив свого пояснення, як Сергій Григорович Скибенко, директор заводу, увійшов у приміщення лабораторії, де проходила нарада. Олександр негайно встав і пішов йому назустріч для формального вітання.

Незважаючи на те, що Олександр відразу ж надав слово директорові, що ввійшов, Сергій Григорович попросив керівника групи не переривати свого виступу. Це трохи обнадіяло Олександра, і він із ще більшим ентузіазмом став розвивати свою ідею.

У відповідь на виступ Олександра директор сказав: "Взагалі ж таке може трапитися. Потрібно визначити, яка ймовірність такого результату й що варто зробити в цій ситуації". Провідний конструктор Володимир Петрович Ялинників першим запропонував, щоб група провела нові випробування приладу на вібростенді протягом певного часу, і тільки після цього повернулися до обговорення проблеми.

Група погодилася з тим, що Олександр повинен продовжувати керувати роботою групи в ході цих випробувань. Випробування показали, що сумніви Олександра не були даремними. У результаті група запросила на допомогу головного конструктора, що пройшов навчання й стажування на аналогічному заводі в одній з іноземних фірм. На заводі Василя Петровича Сидорчука знали як висококласного фахівця з рішення подібних технічних проблем.

Олександр вийшов на Василя Петровича через одного свого старого друга, що працював у групі головного конструктора. Звягінцев разом зі своїм колишнім колегою, що був уже на пенсії, але продовжував викладати у вузі, запропонував ряд змін у конструкції приладу, які значно наблизили його до встановленого стандарту.

Просунувшись у рішенні проблеми якості, Олександр зі своєю групою продовжив удосконалювання приладу й здав його до приймальної комісії на тиждень раніше встановленого строку.

Питання до конкретної ситуації:

1. Що ви можете сказати про організаційну культуру на електромеханічному заводі? Які конкретно аспекти культури ви помітили в цій ситуації? Які загальні цінності розділяються учасниками подій?

2. Як ви прокоментували б субкультуру в групі Олександра? Чи вважаєте ви дану субкультуру групи підтримуючою або такою, що заважає заводу виконати доручене завдання? Чому? Поясніть свою позицію.

3. Що ви могли б сказати про те, яким чином підтримується існуюча на заводі організаційна культура? Чи відповідає, на вашу думку, вона цілям і стратегії заводу? Як у цілому ви охарактеризували б організаційну культуру на заводі?

Приклади розв'язку задач:

Задача 1.

За даними таблиці 1 виконати оцінку динаміки власних оборотних коштів і рівня забезпеченості ними підприємства.

Примітка: **виторг від реалізації продукції на початок року склав** 1520 тис. грн. та 2130 тис. грн. на кінець року.

Таблиця 1

Баланс підприємства, що аналізується

Показник	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***
Актив		
Необоротні активи, у т.ч.:	*480*	*540*
Основні засоби	400	448
Нематеріальні активи	24	40
Незавершене будівництво	20	12
Довгострокові фінансові вкладення	36	40
Оборотні активи, у т.ч.:	*280*	*380*
Запаси	164	208
Дебіторська заборгованість	80	120
Грошові активи	28	40
Інші оборотні активи	8	12
Баланс	***760***	***920***
Пасив		
Власний капітал	*600*	*708*
Довгострокові зобов'язання	*12*	*28*
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	*148*	*184*
Короткострокові кредити банку	24	32
Кредиторська заборгованість за розрахунками:		
- за товари, роботи, послуги	64	76
- з оплати праці	28	32
- зі страхування	12	20
- з бюджетом	20	24
Баланс	***760***	***920***

Таблиця 2

Розрахунок суми власних оборотних коштів

Показник	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***	***Відхилення, тис. грн.***	***Темп зростання, %***
Власний капітал	*600*	*708*	*108*	*118,00*
Необоротні активи, у т.ч.:	*480*	*540*	*60*	*112,50*
Основні засоби	400	448	48	112,00
Нематеріальні активи	24	40	16	166,67
Незавершене будівництво	20	12	-8	60,00
Довгострокові фінансові вкладення	36	40	4	111,11
Власні оборотні кошти (ВОК)	***120***	***168***	***48***	***140,00***

Як у базисному, так і в звітному періодах сума власного капіталу значно перевищує необоротні активи підприємства, що говорить про нормальний рівень його фінансової стійкості, тому що дотримується принцип відповідності термінів вкладення коштів термінам їхнього залучення (усі необоротні активи і частина оборотних коштів профінансовані з власного капіталу). Сума власних оборотних коштів збільшилася на 48 тис. грн. (приріст склав 40%). Це являє собою позитивну тенденцію, що сприяє зміцненню фінансової стійкості, тому що причиною зростання ВОК є збільшення власного капіталу (припустимо, за рахунок прибутку, що був отриманий), незважаючи на інвестиції в основні засоби та інші необоротні активи, що були зроблені в звітному році.

Рівень коефіцієнтів маневреності і забезпеченості власними ротними коштами складатиме:

1. Коефіцієнт маневреності:
- на початок року Км = 120/600 =0,2;
- на кінець року Км = 168/708 = 0,24.

2. Коефіцієнт забезпеченості ВОК:
- на початок року $К_{з\ ВОК}$ = 120/280 =0,43;
- на кінець року $К_{з\ ВОК}$ = 168/380 = 0,44.

3. Коефіцієнт забезпеченості обігу власними оборотними коштами
- на початок року $К_{з}$ = 120/ 1520 =0,07895;
- на кінець року $К_{з}$ = 168/ 2130 = 0,07887.

Висновки: Рівень забезпеченості власними оборотними коштами і мобільності власного капіталу можна визнати достатньо високим. На кінець року 44% оборотних активів профінансовано за рахунок власних джерел коштів, що навіть дещо перевищує оптимальний рівень. Мобільність власного капіталу також виросла: якщо на початок року в оборотні активи було вкладено 20% його суми, то наприкінці року цей показник досягнув 24%. Причиною таких змін є збільшення суми власних оборотних коштів.

Задача 2.

За даними таблиці 3 проаналізувати фінансову стійкість підприємства з погляду забезпеченості запасів нормальними джерелами фінансування. Зробити висновки про рівень фінансової стійкості.

Таблиця 3

Баланс підприємства, що аналізується

Показник	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***
Актив		
Необоротні активи	*120*	*135*
Оборотні активи, у т.ч.:	*70*	*95*
Запаси	41	52
Дебіторська заборгованість	20	30
Грошові активи	7	10
Інші оборотні активи	2	3
Баланс	***190***	***230***
Пасив		
Власний капітал	*150*	*177*
Довгострокові зобов'язання	*3*	*7*
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	*37*	*46*

Короткострокові кредити банку	6	8
Кредиторська заборгованість за розрахунками:		
- за товари, роботи, послуги	16	19
- з оплати праці	7	8
- зі страхування	3	5
- з бюджетом	5	6
Баланс	***190***	***230***

Таблиця 4

Аналіз забезпеченості запасів економічно обґрунтованими джерелами фінансування

№ п/п	***Показник***	***На початок року, тис. грн.***	***На кінець року, тис. грн.***	***Відхилення, тис. грн.***	***Темп зростання, %***
1	Власний капітал	150	177	27	118,00
2	Необоротні активи	20	135	15	112,50
3	***Власні оборотні кошти (ВОК) (1-2)***	***30***	***42***	***12***	***140,00***
4	Довгострокові зобов'язання	3	7	4	233,33
5	***Робочий капітал (3+4)***	***33***	***49***	***16***	***148,48***
6	Короткострокові кредити банку	6	8	2	133,33
7	Кредиторська заборгованість за товарними операціями	16	19	3	118,75
8	***Загальна сума нормальних джерел формування запасів (ДФЗ) (5+6+7)***	***55***	***76***	***21***	***138,18***
9	Загальна величина запасів	41	52	11	126,83
10	***Надлишок (+), дефіцит (-) ВОК (3-9)***	***-11***	***-10***	***1***	***90,91***
11	***Надлишок (+), дефіцит (-) нормальних джерел формування запасів (8-9)***	***14***	***24***	***10***	***171,43***
12	**Тип фінансової ситуації за ступенем стійкості**	**Нормальна**	**Нормальна**		

Протягом звітного періоду підприємство має нормальну фінансову стійкість, тому що його запаси цілком фінансуються з економічно обґрунтованих джерел. Рівень забезпеченості запасів власними оборотними коштами і ДФЗ підвищився, про що свідчить скорочення дефіциту власних оборотних коштів і збільшення надлишку ДФЗ.

Більш точна оцінка зміни рівня фінансової стійкості здійснюється шляхом розрахунку коефіцієнтів забезпеченості запасів власними оборотними коштами і нормальними джерелами фінансування.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами:

- на початок року $К_{З.З.ВОК}$ = 30/41 =0,73;
- на кінець року $К_{З.З.ВОК}$ = 42/52 = 0,81.

Коефіцієнт забезпеченості запасів нормальними джерелами фінансування:

- на початок року $К_{З.З.ДФЗ}$ = 55/41 =1,34;
- на кінець року $К_{З.З.ДФЗ}$ = 76/52 = 1,46.

Висновки: Аналіз відносних показників свідчить про зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства. Виросла забезпеченість запасів власними оборотними коштами: на початок року запаси на 73% були профінаонсовані з власного капіталу, на кінець року цей показник досяг 81%. Покращилася також забезпеченість запасів ДФЗ. Основною причиною зміцнення фінансової стійкості є збільшення суми власного капіталу за рахунок прибуткової діяльності підприємства. Виходячи зі збільшення сум за основними статтями балансу, можна зробити висновок про зростання обсягу діяльності у звітному періоді, що сприяло поліпшенню фінансових результатів.

РОЗДІЛ 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Види робіт. Критерії оцінювання знань студентів	Бали рейтингу	Максимальна кількість балів
1. Бали поточної успішності за участь у семінарських, практичних, лабораторних заняттях			
Критерії оцінювання		**5 балів**	
▪ студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання		**5**	
▪ студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань		**4**	
▪ студент в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань		**3**	
▪ студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань		**2**	
▪ студент частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання		**0-1**	